

Anonymizovaná verze

Překlad

C-236/23 – 1

Věc C-236/23

Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce

Datum podání:

7. dubna 2023

Předkládající soud:

Cour de cassation (Francie)

Datum předkládacího rozhodnutí:

30. března 2023

Navrhovatelka:

Mutuelle assurance des travailleurs mutualistes (Matmut)

Odpůrci:

TN

Société MAAF assurances

Fonds de garantie des assurances obligatoires de dommages (FGAO)

PQ

COUR DE CASSATION (KASAČNÍ SOUD, FRANCIE)

Veřejné zasedání konané dne **30. března 2023**

[OMISSIS]

[OMISSIS]

- Předložení věci Soudnímu dvoru
Evropské unie

FRANCOUZSKÁ REPUBLIKA

JMÉNEM FRANCOUZSKÉHO LIDU

STANOVISKO COUR DE CASSATION (KASAČNÍ SOUD), DRUHÉHO
OBČANSKOPRÁVNÍHO SENÁTU,

ZE DNE 30. března 2023

Trestní senát, kterému byl společností Mutuelle assurance des travailleurs mutualistes (MATMUT) předložen k projednání kasační opravný prostředek č. 20–86.015, požádal dne 6. září 2022 druhý občanskoprávní senát o stanovisko.

Spis byl předán nejvyššímu státnímu zástupci.

[OMISSIS]

druhý občanskoprávní senát Cour de cassation (kasační soud, Francie) [OMISSIS] vydal toto stanovisko.

Skutkové okolnosti a řízení

- 1 Podle napadeného rozsudku (Lyon, 21. října 2020) uzavřel PQ dne 5. října 2012 smlouvu o pojištění motorových vozidel u společnosti Mutuelle assurance des travailleurs mutualistes (společnost MATMUT) přičemž prohlásil, že je jediným řidičem pojištěného vozidla.
- 2 Dne 28. září 2013 došlo k dopravní nehodě, jejímž účastníkem bylo toto vozidlo, které řídil TN, jenž byl pod vlivem alkoholu. Při nehodě, jejímž účastníkem bylo i jiné vozidlo pojištěné u společnosti MAAF, byl zraněn spolujezdec PQ.
- 3 TN byl stíhán před trestním soudem a uznán vinným mimo jiné z neúmyslného ublížení na zdraví řidičem pozemního motorového vozidla pod vlivem alkoholu s pracovní neschopností na straně PQ delší než 3 měsíce.
- 4 V trestním řízení, během něhož byly zkoumány návrhy PQ na náhradu škody občanskoprávní povahy, uplatnila společnost MATMUT námitku neplatnosti smlouvy z důvodu nepravdivého prohlášení, které PQ učinil ohledně totožnosti obvyklého řidiče, žádala, aby byla v této věci zproštěna jakékoli odpovědnosti a požadovala, aby náhradu škody PQ vyplatil Fonds de garantie des assurances obligatoires de dommages (Garanční fond povinného pojištění škod, FGAO), který je podle článku L. 421–1 code des assurances (zákon o pojištění) organizací odpovědnou mimo jiné za odškodnění obětí dopravních nehod, u kterých není odpovědná osoba pojištěna.

- 5 Trestní soud rozsudkem ze dne 17. prosince [2018] prohlásil smlouvu za neplatnou z důvodu úmyslně nepravdivého prohlášení učiněného pojištěným. Zprostil společnost MATMUT odpovědnosti, uložil TN nahradit újmu poškozeným a prohlásil, že rozsudku se lze dovolat vůči FGAO.
- 6 FGAO, společnost MAAF a TN se proti tomuto rozsudku odvolali.
- 7 Odvolací soud potvrdil rozsudek v rozsahu, v němž prohlásil pojistnou smlouvu mezi PQ a společností MATMUT za neplatnou.
- 8 Konstatoval, že v době, kdy PQ uzavřel pojistnou smlouvu, byl vlastníkem a obvyklým řidičem vozidla TN. Vycházel tak z toho, že PQ úmyslně učinil nepravdivé prohlášení o totožnosti obvyklého řidiče, které zjevně změnilo názor pojistitele na riziko vzhledem k tomu, že TN byl dříve odsouzen za řízení pod vlivem alkoholu.
- 9 Odvolací soud však odmítl zprostit společnost MATMUT odpovědnosti a prohlásil, že rozhodnutí se vůči ní lze dovolat. V důsledku toho zprostil odpovědnosti FGAO. K tomu odvolací soud uvedl, že z přednosti unijního práva před vnitrostátním právem vyplývá, že neplatnosti smlouvy z důvodu úmyslně nepravdivého prohlášení pojištěného, kterou stanoví článek L. 113–8 code des assurances (zákon o pojištění), se nelze dovolávat vůči obětem dopravních nehod nebo jejich právním nástupcům.
- 10 Dále uvedl, že skutečnost, že poškozený byl spolujezdcem ve vozidle, které způsobilo nehodu, nebo pojistníkem či vlastníkem tohoto vozidla, neumožňuje upřít mu postavení poškozené třetí osoby.
- 11 Společnost MATMUT podala proti tomuto rozsudku kasační opravný prostředek ke Cour de cassation (kasační soud) (kasační opravný prostředek č. 20–86.015), v řízení o němž jsou odpůrci TN a jeho pojistitel, společnost MAAF, PQ a FGAO.
- 12 Tento kasační opravný prostředek předložený trestnímu senátu v podstatě vytýká odvolacímu soudu, že prohlásil, že neplatnosti pojistné smlouvy se vůči PQ nelze dovolat, ačkoli tento soud zjistil, že PQ vědomě poskytl pojistiteli nepravdivou informaci o totožnosti obvyklého řidiče vozidla. Tvrdí, že odvolací soud porušil články L. 113–8 a R. 211–13 code des assurances (zákon o pojištění).
- 13 Vzhledem k tomu, že podle trestního senátu vyžaduje přezkum důvodu kasačního opravného prostředku stanovisko senátu specializovaného na pojistné právo, položil mu následující otázku:

„Je třeba mít za to, že neplatnosti smlouvy o pojištění motorových vozidel z důvodu úmyslně nepravdivého prohlášení o totožnosti obvyklého řidiče se nelze dovolávat ve vztahu k poškozenému, a to i v případě, kdy je poškozený zároveň spolujezdcem ve vozidle, které způsobilo nehodu, a pojistníkem, který učinil toto nepravdivé prohlášení?“

Použitelná ustanovení

- 14 Podle článku L. 113–8 code des assurances (zákon o pojištění) je pojistná smlouva neplatná, pokud pojištěný zamlčí nebo úmyslně uvede nepravdivé údaje, pokud toto zamlčení nebo tyto nepravdivé údaje mění předmět rizika nebo snižují míru rizika z pohledu pojistitele, třebaže riziko, které pojištěný zamlčel nebo zkreslil, nemělo vliv na pojistnou událost.
- 15 Neexistence dobré víry pojistníka, která způsobuje neplatnost pojištění, je charakterizována jeho úmyslem uvést pojistitele v omyl (2. občanskoprávní senát, 19. října 2006, kasační opravný prostředek č. 05–18.886), bez ohledu na to, že nepravdivé prohlášení nemělo dopad na pojistnou událost (trestní senát, 31. květen 1988, kasační opravný prostředek č. 87–84.010, zveřejněný).
- 16 Neplatnost pojistné smlouvy nastává dnem, kdy byly úmyslně uvedeny nepravdivé údaje (trestní senát, 2. prosince 2014, kasační opravný prostředek č. 14–80.933, zveřejněný). Pokud je tedy nepravdivé prohlášení o riziku učiněno v okamžiku uzavření smlouvy, tato smlouva je zpětně stížena neplatností a má se za to, že nikdy neexistovala.
- 17 Až do rozsudku ze dne 29. srpna 2019, který znamenal obrat v judikatuře, (2. občanskoprávní senát, 29. srpna 2019, kasační opravný prostředek č. 18–14.768, zveřejněný) rozhodoval Cour de cassation (kasační soud) tak, že neplatnosti smlouvy vyplývající z nepravdivého prohlášení pojištěného bylo možné se dovolat vůči poškozenému, pokud pojistitel, který odmítl plnit, řádně vyzval k odpovědnosti FGAO (trestní senát, 31. května 1988, výše uvedený; trestní senát, 12. června 2012, kasační opravný prostředek č. 11–87.395).
- 18 Kasační soud se přitom opíral zejména o článek R. 211–13 code des assurances (zákon o pojištění), který stanoví, že vůči poškozenému se nelze dovolávat pouze propadnutelnosti určitých nároků pojistníka a určitých výjimek z pojistného krytí.
- 19 Od vydání tohoto rozsudku ze dne 29. srpna 2019 Cour de cassation (kasační soud) rozhoduje tak, že z článků L. 113–8 a R. 211–13 code des assurances (zákon o pojištění), vykládaných ve světle čl. 3 odst. 1 směrnice Rady č. 72/166/EHS ze dne 24. dubna 1972, čl. 2 odst. 1 druhé směrnice Rady č. 84/5/EHS ze dne 30. prosince 1983 a článků 3 a 13 směrnice Rady č. 2009/103 ze dne 16. září 2009, vyplývá, že neplatnosti stanovené článkem L. 113–8 code des assurances (zákon o pojištění) se nelze dovolávat vůči obětem dopravních nehod nebo jejich právním nástupcům a že FGAO nemůže být v takovém případě povinen oběť odškodnit (2. občanskoprávní senát, 16. ledna 2020, kasační opravný prostředek č. 18–23.381, zveřejněný; trestní senát, 8. září 2020, kasační opravný prostředek č. 19–84.983, zveřejněný).
- 20 Z článku L. 211–7–1 code des assurances (zákon o pojištění), který vychází ze zákona č. 2019–486 ze dne 22. května 2019 přijatého za účelem uvedení zákoníku o pojištění do souladu s unijním právem, vyplývá, že neplatnosti smlouvy o pojištění motorových vozidel se nelze dovolávat vůči obětem újmy způsobené

v důsledku dopravní nehody nebo vůči jejich právním nástupcům a že v takovém případě je to pojistitel nesoucí občanskoprávní odpovědnost z důvodu účasti vozidla na nehodě, kdo je povinen je odškodnit. Text dále uvádí, že pojistitel vstupuje do práv věřitele s nárokem na náhradu škody vůči osobě odpovědné za nehodu, a to až do výše částek, které vyplatil.

Odůvodnění žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

- 21 Za dobu utváření své judikatury a od vstupu článku L. 211–7–1 code des assurances (zákon o pojištění) v platnost se Cour de cassation (kasační soud) nikdy nevyjádřil k otázce, zda se lze dovolat neplatnosti pojistné smlouvy vůči poškozenému spolujezdci ve vozidle, je-li tento zároveň pojistníkem a původcem úmyslně nepravdivého prohlášení, které vedlo k neplatnosti pojistné smlouvy.
- 22 Krom toho žádný z rozsudků Soudního dvora Evropské unie (SDEU), který vykládá směrnici Evropského parlamentu a Rady 2009/103/ES ze dne 16. září 2009 o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a kontrole povinnosti uzavřít pro případ takové odpovědnosti pojištění, která se vztahuje na tento spor, nebo dřívější směrnice, které konsolidovala, se netýká této konkrétní situace (Candolin, 30. června 2005, věc C-537/03, ECLI:EU:C:2005:417; Churchill Insurance Company, 1. prosince 2011, věc C-442/10, ECLI:EU:C:2011:799; Marques Almeida, 23. října 2012, věc C-300/10, ECLI:EU:C:2012:656; Csonka a další, 11. července 2013, věc C-409/11, ECLI:EU:C:2013:512; Fidelidade, 20. července 2017, věc C-287/16, ECLI:EU:C:2017:575; Delgado Mendes, 14. září 2017, věc C-503/16, ECLI:EU:C:2017:681; Van Ameyde, 10. června 2021, věc C-923/19, ECLI:EU:C:2021:475).
- 23 Ačkoli z této judikatury vyplývá, že jediným rozlišením, které unijní právní úprava připouští v oblasti povinného pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel, je rozlišení mezi řidičem a spolujezdcem, a třebaže skutečnost, že poškozený spolujezdec je zároveň i pojištěný, neumožňuje odepřít mu postavení poškozené třetí osoby, žádný z těchto rozsudků nerozhodoval o situaci pojištěného, který je zároveň poškozeným spolujezdcem a původcem neplatnosti pojistné smlouvy, kterou sám zaviniil. Konkrétně výše citovaný rozsudek Fidelidade, který se týkal důsledků neplatnosti smlouvy, se zabýval situací poškozených, kteří nebyli pojistníky. A výše uvedený rozsudek ve věci Churchill Insurance Company se netýkal důsledků, které je třeba vyvodit z neplatnosti smlouvy, ale vnitrostátního ustanovení, které mělo za určitých okolností za následek automatické vyloučení povinnosti pojistitele odškodnit pojištěného, který je zároveň poškozeným spolujezdcem, pokud tento svolil s řízením vozidla nepojištěnou osobou.
- 24 Vystává tedy otázka, zda výše uvedené směrnice brání tomu, aby se neplatnosti pojistné smlouvy bylo možné dovolávat vůči poškozenému spolujezdci, který je

zároveň pojistníkem, jehož zaviněním při uzavírání smlouvy k této neplatnosti došlo.

- 25 Soud si rovněž klade otázku, zda by v případě, že by bylo rozhodnuto o tom, že neplatnosti pojistné smlouvy se nelze dovolávat vůči poškozenému, který je zároveň pojistníkem, pojistitel mohl, aniž by to bylo v rozporu s unijním právem, podat proti pojistníkovi žalobu založenou na úmyslném zavinění při uzavírání smlouvy a požadující vrácení částek, které pojistníkovi vyplatil jakožto plnění ze smlouvy.
- 26 Vnitrostátní judikatura má totiž za to, že pojistník smlouvy o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel, který úmyslně učiní nepravdivé prohlášení, se tím sám stává odpovědným vůči pojistiteli a v případě neplatnosti této smlouvy z důvodu úmyslně nepravdivého prohlášení je povinen nahradit pojistiteli pojistné plnění, které tento vyplatil poškozenému (1. občanskoprávní senát, 26. února 1991, kasační opravný prostředek č. 88–15.814, zveřejněný),
- 27 Naproti tomu, pokud by bylo rozhodnuto, že je možné dovolat se neplatnosti pojistné smlouvy vůči takovému poškozenému, vedlo by to ve francouzském právu k tomu, že odškodnění by vyplatil FGAO, neboť články L. 421–1, I, 1. a R. 421–4 a R. 421–18 code des assurances (zákon o pojištění) v tomto případě stanoví zásah tohoto fondu ve prospěch oběti dopravní nehody a jejích právních nástupců.
- 28 Vyvstává tedy otázka, zda články 3 a 13 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/103/ES ze dne 16. září 2009 brání vnitrostátní právní úpravě, která stanoví, že neplatnosti smlouvy způsobené úmyslně nepravdivým prohlášením pojistníka při uzavírání pojistné smlouvy se lze dovolávat vůči poškozenému spolujezdci, který je zároveň pojistníkem, a zda okolnost, že FGAO je povinen odškodnit tohoto poškozeného v případě, že bude rozhodnuto, že neplatnosti smlouvy se vůči němu lze dovolávat, může mít vliv na řešení věci.
- 29 Vzhledem k tomu, že odpověď na tyto otázky není natolik zřejmá, aby neponechávala prostor pro důvodné pochybnosti, je třeba předložit Soudnímu dvoru Evropské unie žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podle článku 267 Smlouvy o fungování Evropské unie.

Z TĚCHTO DŮVODŮ soud:

PŘEDKLÁDÁ Soudnímu dvoru Evropské unie žádost za účelem odpovědi na následující otázku:

Musí být články 3 a 13 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/103/ES ze dne 16. září 2009 vykládány v tom smyslu, že brání tomu, aby bylo možné se dovolávat neplatnosti smlouvy o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel vůči poškozenému spolujezdci, pokud je tento

spoluzedec zároveň pojistníkem, který při uzavírání smlouvy učinil úmyslně nepravdivé prohlášení, jež způsobilo tuto neplatnost?

[OMISSIS]

PRACOVNÍ DOKUMENT